

Mülkiye'nin "Dört Hal Yasası"^(*)

Prof. Dr. Cevat GERAY

Lisans ve lisansüstü düzeylerdeki öğretimiyle sağlam bilgi sahibi, düşünen, inceleyen, sorunlara bütüncül açıdan bakarak bilimsel yöntemlerle çözüm yolları arayan insanlar yetiştirmeyi amaçlayan Mülkiye, çağdaş üniversite anlayışı içinde araştırmalar yaparak dünya ve yurt sorunlarını bilimsel yöntemlerle inceleyen bulgularını, görüşlerini ilgililere, kamuoyuna duyuran bir kurum olma işlevini yüklenmiştir. YÖK'ten sonra da aynı işlevleri sürdürmesini beklemek, aşırı bir iyimserlik olur.

Eskiler, Mülkiye'nin geçirdiği aşamaları dikkate alarak, "Mülkiye'nin üç hal" yasasından söz ederlerdi. YÖK yasasından sonraki aşamayla birlikte artık "Mülkiye'nin dört hal" yasasından söz açmak daha gerçekçi olacaktır. Bu aşamaları şöyle özetleyebiliriz:

1. Mektebi Mülkiye-i Şahane (1859).
2. Siyasal Bilgiler Okulu (1936)
3. Siyasal Bilgiler Fakültesi (1958)
4. YÖK'ten sonraki (tüzel kişiliği kalkan) SBF (1981-82).

Mülkiye'nin Toplumdaki İşlevi

Mülkiye Türkiye'nin genel değişim süreci içinde, çağdaşlaşma, toplumsal-ekonomik kalkınma çabalarıyla içiçe bir gelişme çizgisi göstermiştir. Türkiye'nin çağdaşlaşma, kalkınma sürecinde bir yandan bilimsel, yönetsel katkılarda bulunurken, öte yandan, toplumsal ilerlemelere, bilimsel gelişmelere kendini başarıyla uyarlayabilmiştir. Devlet görevlerindeki hem nicel, hem de nitel değişikliklerin yarattığı karmaşıklık içinde, devletin yapı-

^(*) Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Şubat-Mart 1985, c. 10, s. 77

sını yenileştirmek, çağdaşlaştırmak, batı anlayışı ile yeniden kurmak, yeni yönetsel düzeneklere, yöntemlere göre işletmek için gerekli olan yetenekli, bilgili yöneticilere gereksinim duyuluyordu. Siyasal ve toplumsal bilimlerin devlet yönetimine ilişkin bulgularını kavrayabilen, belirli konularda uzmanlık kazanan çalışanlar yetiştirilmeliydi. Varolan geleneksel eğitim kurumları, alışlagelen yöntemler, hukuka bağlı, çağdaş bir devlet ve yönetim düzeninin kurulup işletilmesi için gerekli bilgilerle, becerilerle donatılacak olan bu yeni çalışanları yetiştirmeye elverişli değildi. İşte, 1859'da "Mekteb-i Fünun-u Mülkiye", zamanın islami-teknolojik bilim anlayışına karşı, çağdaş-laik bilimleri (fenleri) okutmak amacıyla kuruldu. Tanzimatın, devlet örgütünü, yönetim ve yöntemlerini yenileştirmek, devlet işlerini dizgeleştirmek, bunu bilgi ve beceriklilikle işletecek gücü ve kafaları yetiştirmek doğrultusundaki çabaların bir ürünüydü.

Mülkiye, artık yalnızca kamu kesimine yönetici yetiştiren bir meslek okulu olmaktan çıkmıştır. Kamu kuruluşlarının yönetim, planlama, araştırma, işletme birimlerine bilgili ve yetenekli çalışanlar yanında, iktisadi kamu kuruluşlarına, bankalara, özel kesime de uzmanlaşmış, yetenekli, üst düzeyde yöneticilik yapabilecek insan gücünü yetiştirmektedir.

Lisans ve lisansüstü düzeylerdeki öğretimiyle sağlam bilgi sahibi, düşünen, inceleyen, sorunlara bütüncül açıdan bakarak bilimsel yöntemlerle çözüm yolları arayan insanlar yetiştirmeyi amaçlayan Mülkiye, çağdaş üniversite anlayışı içinde araştırmalar yaparak dünya ve yurt sorunlarını bilimsel yöntemlerle inceleyen, bulgularını, görüşlerini ilgililere, kamuoyuna duyuran bir kurum olma işlevini yüklenmiştir. YÖK'ten sonra da aynı işlevleri sürdürmesini beklemek aşırı bir iyimserlik olur. Daha sonra değineceğimiz gibi, YÖK, aynı konuda öğretim yapan Fakülteleri bunların tarihsel konum ve işlevlerini bir yana itmiş, aynı izleneye bağlayarak tekdüzeleştirmiştir. Böylece Mülkiye, kapatılmaksızın öbür kurumlarla aynı düzeye indirgenmiştir.

Kuruluş Dönemi: Mekteb-i Mülkiye-i Şahane

Mülkiye 125 yıllık yaşamı boyunca oluşmuş olan yapıcı geleneklerine bağlı, yeniliklere açık, değişmelere öncü olma nitelikleriyle, Türkiye'nin devlet yönetiminde, toplumsal yaşamında belirgin bir yeri ve ağırlığı olan bir kurumdur. 1959'da, önce "Mekteb-i Fünun-u Mülkiye" adıyla devlet yönetimine bilgili, yetenekli çalışanlar yetiştirmek amacıyla iki yıllık bir ortaöğretim kurumu olarak açılmış, çok geçmeden, 1877'de "Mekteb-i

Mülkiye-i Şahane" adıyla üç yıllık orta kesimi de bulunan iki yıllık yüksek öğretim kurumuna dönüşmüştür. 1883'te yatılı okul durumuna getirilmiş, 1893'te yüksek kesimde öğretim süresi üç yıla çıkarılmıştır.

Atatürk Döneminde Atılım Yılları: Siyasal Bilgiler Okulu

Fakültemiz bugünkü çağdaş üniversite kişiliğine kuşkusuz Cumhuriyet döneminde kazanmış, güçlendirmiş ve geliştirmiştir. Bu yoldaki ilk gelişme, büyük önder Atatürk'ün Mülkiye'ye karşı gösterdiği ilgiyle gerçekleşmiştir. Atatürk döneminde, 1925 ve 1930 yıllarında okulun yönetimi ve izlenceleri yönetmeliklerle geliştirilmiş, 1934'te benimsenen 2777 sayılı yasayla öğretim süreci dört yıla çıkarılmış, 1936-37 ders yılında Ankara'ya taşınmıştır. Mülkiye'ye "Siyasal Bilgiler Okulu" adını Atatürk vermiştir. Bu düzenlemelerle Siyasal Bilgiler Okulu, Üniversite dışında, fakat Üniversiteler anlayışına uygun bir gelişme göstermiştir.

Burada Atatürk'ün Mülkiyeliler için söylediği şu sözleri anımsatmak istiyorum.

"Derhal bildim ki bana içten sevgilerini haykıranlar, yarım yüzyıldan bu yana büyük Türk Ulusu'nun tam anlamı ile ulus olmasına çalışan, onunla en çağdaş bir Türk Devleti kurmak için insanlık özverilerinin hiçbirini kendilerinden esirgemeyen kültür, intizam, devlet anlamlarını en son bilimsel görüşlere göre billurlaştırmaya çalışmış ve çalışan yüksek arkadaşlarımdır."

Cumhuriyetin kurucusu büyük önder Atatürk'ün bu sözleriyle yaptığı şu vasiyeti her Mülkiyeli yerine getirmeye hazır olmalıdır:

"Benim Türk Ulusu'na, Türkiye Cumhuriyetine, Türklüğün geleceğine ilişkin ödevlerim bitmemiştir ve bitmeyecektir. Siz onları tamamlayacaksınız."

Siyasal Bilgiler Fakültesi: Altın Yıllar

1946'da çıkarılan Üniversiteler Yasası'nın sağladığı olumlu ortam ve olanaklardan yoksun kaldı. Okul, 1950'de yürürlüğe giren 5627 sayılı yasayla Siyasal Bilgiler Fakültesi adıyla Ankara Üniversitesi'ne bağlanmıştı. Yürürlükteki Üniversite yasalarının öngördüğü bilimsel ve yönetsel özerkliğin Mülkiye'nin köklü, karşılıklı hoşgörü, sevgi ve saygıya, bilimselliğe, kamu yararı ve hizmet sevgisine dayanan akademik ortamına eklenmesiyle fakülte nicelik ve nitelik açısından büyük gelişmeler göstermiştir.

Özetlersek:

1. Öğrenci ve bitirenler sayısında büyük gelişmeler görülmüştür: Örneğin 1950 girişli öğrenci sayısı 125 iken, bugün 490'ı, bitirenler sayısı 104 iken bugün yaklaşık 300'ü toplam öğrenci sayısı 494 (yalnızca 7'si kız) iken 2228'i (459'u kız) bulmuştur. Fakültemizi bitirenlerin sayısı 1981'de 9559'u bulmuştur. Mezunlarımızın 1768'i Cumhuriyet'ten, 3131'i Fakülte olmadan önce, 6246'sı Fakülte olduktan sonra Mülkiye'yi bitirmiştir.
2. Öğretim kadrosunda da büyük bir gelişme olmuştur. Öğretim üyesi 1950'de parmakla sayılacak bir düzeyde iken, yaklaşık altı katına çıkmıştır. 1950'de 13 profesör, 4 doçent, 5 asistandan oluşan kadromuzda bugün 36 profesör, 40 doçent, 55 asistan, toplam 131 öğretim üyesi ve yardımcısı vardır.
3. Örgüt kadrosuna göre, yönetimde görevli sayısı 20'den 61'e, yardımcı hizmetler sınıfındaki görevlilerin sayısı 34'ten 74'e, toplam olarak 54'ten 135'e bir artış göstermiştir.
4. Fakültemiz 1955'ten başlayarak lisans üstü öğretime geçmiştir. Önce yalnız "İktisat ve Siyasal Bilimler" alanlarında doktora öğrenimi veren Fakültemiz, sonra "İşletme", "kamu yönetimi", "uluslar arası ilişkiler" ve "sosyal politika" dallarında da lisansüstü öğretimi vermektedir. 1975'ten bu yana hem yüksek lisans, hem de doktora aşamalarını içeren iki basamaklı bir izlençe uygulanmaktadır. Lisans üstü öğrenci sayısı 363'tür. Bugüne değin 26 yıllık dönemde siyasal bilimler doktora ünvanını almaya hak kazananların sayısı 120'yi bulmuştur. 1975'te başlayan izlenceden yararlanarak bilim uzmanı (mastır) ünvanını kazananların sayısı 62'ye ulaşmıştır.
5. Fakülte kuruluş yasasında yer alan "idari ilimler", "dış münasebetler", "maliye" ve "iskan ve şehircilik" enstitülerine yenileri eklenmiştir. 1958'te İşletme İktisadi ve Muhasebe Enstitüsü, 1978'de Gelişme ve Toplum Araştırma Merkezi (GETA) ile İnsan Hakları Merkezi, 1981'de Sosyal Politika Enstitüsü kurulmuştur. Bu arada, kitle iletişimi ve kamusal ilişkiler alanında öğretim yapmak üzere Fakültenin çatısı altında kurulan, 1965'te öğretime geçen BYYO, 1968'den bu yana bilgi ve beceri sahibi mezunlar vermeye başlamıştır.
6. Kamuoyunda, bilim ve çevrelerinde ilgiyle izlenen Fakülte yayınlarının sayısında büyük bir artış görülmüştür. Üniversiteye katıldıktan sonra ders kitabı, monografi, tez ve çeviri niteliğindeki yayınların

sayısı 476'yı bulmuştur. Fakülte dergisinin en son 37. cildi yayına girmiştir.

7. Fakülte kitaplığındaki kitap sayısı 1950'de 10 bin iken, bugün 60 bini aşmış, dergiler, kanunlar, gazeteler, resmi gazete, yardımcı ders kitapları ile birlikte cilt sayısı 100 bini aşmıştır.
8. Lisans öğretim ve sınav yönetmeliğinde 1980 yılında yapılan değişiklikle:
 - a- Siyaset ve İdare, Maliye, Uluslararası İlişkiler, İşletme Bölümüne ek olarak "Sosyal Politika" bölümü kurulmuştur.
 - b- Öğrencilerin uzmanlık bölümlerine birinci sınıftan başlayarak ayrılması öngörülmüştür.
9. Toplumsal bilimler alanında öğretim yapan Yüksek Öğretim Kurumları arasında SBF Üniversiteye girişte gençlerin en çok yeğlediği kurumların başında gelmekteydi.
10. Memuriyet sınavlarında fakülte mezunları en başarılı olan bir öğretim kurumu niteliğini sürdürmektedir.

Yukarıda açıkladığımız gelişmelerde, Ankara Üniversitesi'nin çatısı altında, Üniversite yasalarının öngördüğü bilimsel ve yönetsel özerkliğin sağladığı üniversite ortamının katkıları büyük olmuştur.

YÖK'ten Sonraki Siyasal Bilgiler Fakültesi

6 Kasım 1981'de çıkarılan, YÖK Yasası'na ilişkin kaygılarımızı 4 Aralık 1981 günü yıldönümü konuşmasında dekan olarak söylediklerimi olduğu gibi aşağıya aktarıyorum:

"Sıra gelmişken yeni yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Kanunu'na ilişkin kaygılarımızı dile getirmeyi bir meslek görevi biliyorum. Burada kişisel görüşlerimi değil, Fakültemiz Kurulunun yasa tasarısı üzerindeki 25 Ağustos'ta toplanarak aldığı, yetkili yasama ve yürütme organlarıyla kamuoyuna sunduğu karara dayanarak Üniversitelerarası Kurulun Resmi Makamlara, Milli Güvenlik Konseyinin ilgili komisyonuna yazılı, sözlü olarak sunduğu ana görüşler açısından bir değerlendirme yapmak istiyorum. Özetle belirtmek gerekirse."

- "1- Yeni yasa eğitim-öğretim işlevi yanında araştırmalarla, incelemelerle bilim üretme ve yayma işlevlerini de yüklenen "Çağdaş Üniversite" kavramı yerine, yalnızca öğretim yapan "Yüksek Meslek Okulu" kavramını yeğlemiş, böylece üniversite öğretim üyelerini de Yüksek Meslek Okulu öğretmeni durumuna indirgemıştır."

- "2- Üniversitenin yönetimi, mensuplarının aralarından seçecekleri organlara değil, üniversite içinden ya da dışından atanmış kişi ve kurullara bırakılarak hem yönetsel özerklik kaldırılmış, hem de bilimsel özerklik büyük ölçüde kısıtlanmıştır. Oysa, ülkemizdeki gelişmenin yönü, bilimsel özerklik ile akçalı ve yönetsel özerkliğin içiçe olduğunun bilinmemesi doğrudur."
- "3- Büyük kentler dışındaki üniversitelerin öğretim üyesi açığını gidermek için öngörülen rotasyon dışında, öğretim üye ve yardımcılarının mesleğin her aşamasında kurumları ile ilişkileri kesilerek kurum dışına gitmesini gerektiren yeni yasa hükümleri, Fakültelerin anlamlı bir personel politikası gütmelerini engelleyecek, bilimsel araştırma ve öğretim görevlerinin gerektirdiği süreklilik ortamını zedelemiş olacaktır. Bu, yüksek öğretim kurumları arasında dengeyi sağlamayacağı gibi başarılı ve etkin işleyen kurumların sarsıntıya uğramasına yol açabilecektir. Fakültelerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasıyla bu önlemler arasında bir bağlantı kurabiliriz."
- "4- Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin çoğunluğunun üniversitelerarası kurul dışından seçilmesi, Rektörlerin sırasında dışardan atanması, dekanların bölüm başkanlarının enstitü ve yüksek okul müdürlerinin atanmayla işbaşına getirilmesi ülkemizde yerleşmiş ve en az sakıncalı olduğu anlaşılmış bulunan akademik geleneklere aykırı olan bir yöntemdir. Şimdiye değin özelde, üniversiteler ve genelde atamalar konusunda iyi örnekler vermemiş olan siyasal iktidarların, bu yetkileri, yansız biçimde kullanacağına ilişkin kuşkularımız derindir."
- "5- Asistanlık kurumunun kaldırılması öğretim üyeliği mesleğinin doğal kaynağının kurutulması sonucunu doğurabilecek, ülke gerçekleriyle bağdaştırılamaz sakıncalı bir tutumdur."
- "6- Geniş bir burs ve borç verme dizgesi yoluyla yoksul ailelerden gelen öğrencilerin devletçe en geniş ölçüde desteklenmesi sağlanmadıkça, yüksek öğretimin paralı oluşu fırsat eşitliğine, toplumsal adalete aykırı sonuçlar yaratabilir. Yüksek lisans öğretiminin ücretsiz sunulmasına karşın devam zorunluluğunun çalışarak okuma zorunda olanları öğrencilikten uzaklaştırması çekincesi bu endişemizi artırıcı niteliktedir. Çalışarak okuyacaklar ile okula devam edemeyecek olanlar için uzaktan öğretime dayalı yazışmalı, radyo ve televizyonlu yaygın yüksek öğretim (açık üniversite) izlenceleri süratle geliştirilmek gerekir."

"Milli Güvenlik Konseyi'nin, yasanın çelişkilerini, eksikliklerini kısa

zamanda gidererek ülke gerçeklerine uygun düzeltme ve değişiklikleri yapacağına inanıyoruz."

125. Yıl Dönümünde Mülkiye'nin Kan Kaybı

1982 Eylül'ünde YÖK'ün atadığı yöneticiler işbaşına geldikten sonra yukarıda açıkladığımız gözlem ve kaygılarımızda ne denli haklı olduğumuz anlaşıldı. Şöyle ki:

- 1- Fakültenin yılların birikimi olan müfredat (öğretim) izlencesi YÖK'ten geldiği biçimiyle (yasaya göre Fakülte Kurulu'nun yetkisinde olmasına karşın) yürürlüğe kondu. Ekonomi bölümü ikiye ayrılarak, Maliye Bölümü eklendi. BYYO'nun Rektörlüğe bağlanmasıyla Fakülte'nin ağırlığından önemli kayba uğradığını söylemek gerçekçi olur.
- 2- Pek çok öğretim üyesi önce yönetim ve öğretimden dışlandı, sonra da Fakülteden atıldılar ya da ayrılma durumunda kaldılar. Öğretim üyelerinin yaklaşık üçte birinin şu ya da bu yoldan Fakülte ile ilişkileri kesilmesi karşısında YÖK buyruğundaki yöneticilerin kılı bile kıpırdamadı.
- 3- Fakülte kontenjanı, 1982 baharında YÖK başkanının tek başına kararıyla 500'den 850'ye çıkarıldı. Sonuç: Kalabalık sınıflarda öğretim ve ara sınavları. Bu artırıma işlendirme politikasıyla Fakültenin fiziksel ve insan gücü olanaklarıyla hiçbir ilişkisi yoktu. Fakülte kampüsünü, 1979'dan sonra Fakülteye satın alınan Gölbaşı'ndaki yerleşke alanına geçmek için haklı bir gerekçe olarak değerlendirebilirdi. Yerleşke arsasının yabancı elçiliklerine konut yeri olarak peşkeş çekildiğini üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz.
- 4- Fakülte öğretim izlenceleriyle aynı adı taşımasına karşın tüm idari ve sosyal bilimler fakülteleriyle aynı düzeye indirgenmiştir. Muğla'daki "işletme" bölümüyle SBF'nin işletme bölümü arasında fark kalmamıştır. Ya da Bolu Sevk ve İdare Yüksek Okulu'nun Kamu Yönetimi Bölümü ile Mülkiye'ninki aynı izlenceye bağlanmıştır.
- 5- Araştırma ve yayınların bir ağırlığı duyulmamaktadır.
- 6- Öğrenci ve mezunların fakülteyle ilişkilerinde bir azalma gözlenmektedir. Bu konudaki geleneklere yeterince önem verilmediği anlaşılıyor. 124. Yıldönümü geleneksel kutlama töreniyle değil, sınırlı bir çağrılının katıldığı kokteyl ile kutlanmıştır. Son sınıf şenliği, inek bayramı düzenlenmemiştir, son sınıf öğrenci gezisi yapılmamıştır.

YÖK'ten sonra tüzel kişiliği kalkan, öbür kurumların düzeyine indir-

genen Mülkiye'nin yılların birikimi olan güzel ve yapıcı geleneklerinin canlı tutulmasının ayrı bir anlamı vardır.

Burada Mülkiye topluluğunun en önemli niteliklerini kısaca anımsatmakta yarar vardır:

Mülkiyenin öğretim üyeleri, mezunları, çalışanları arasında birbirlerine saygı, sevgi, hoşgörü, bağlılık dolu duygu ve davranışlar, dayanışma ve yardımlaşma bilinci gelenekleşmiştir.

Mülkiye, öğrencinin yalnızca ders gördüğü değil, toplumsal, ekinsel etkinliklere etkin biçimde katıldığı bir kurumdur. Yıldönümleri, tanışma toplantıları, spor, sanat, son sınıf şenlikleri (inek bayramı) bu geleneğin bir uzantısıdır. Mülkiyeliler Birliği, mezunların fakülteyi bitirdikten sonra da bu kardeşlik ve dostluk havasını yaşadıkları bir ocaktır.

Kendine güven duyan, ağırbaşlı, iyi geçimli, kavrama sürati ve akıl yürütme yetenekleri yüksek, günün yurt ve dünya sorunlarına karşı ilgilerinin genişliği, göreve bağlılığı, sorumluluk duygusuyla hem devlet yaşamında, hem de kamuoyunda yücelmiş, saygınlık kazanmışlardır. Bundan sonraki mezunların da aynı niteliklerle aramıza katılmasını diliyoruz.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde padişah yönetimi Mülkiyeyi bir süre kapatmıştı. 1960 öncesi iktidar da Mülkiye'yi Konya'ya naklederek cezalandırmak istemişti. YÖK döneminin de bir gün sona ereceği, Mülkiyemizin yeniden toplumdaki işlev ve yerini alacağına inanıyoruz.